

PODSTAWY PROJEKTOWANIA I ODDZIAŁYWANIA NA KONSTRUKCJE

WYKŁAD 4

*Zasady projektowania konstrukcji
budowlanych cz. 1*

dr inż. Paweł Niewiadomski

pawel.niewiadomski@pwr.edu.pl

bud. G2D, pok. 5.78

<https://wbliw.pwr.edu.pl/pracownicy/pawel-niewiadomski>

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Politechnika Wroclawska

Niezawodność konstrukcji i projektowy okres użytkowania

Niezawodność konstrukcji jest to jej zdolność do jej bezawaryjnego funkcjonowania w przewidzianym, tzw. projektowanym okresie użytkowania. Jest ona zasadniczym kryterium jakości i głównym (normatywnym) postulatem formułowanym w odniesieniu do konstrukcji.

Projektowy okres użytkowania jest to przyjęty w projekcie przedział czasu, w którym konstrukcja ma być użytkowana zgodnie z zamierzonym przeznaczeniem i przewidzianym utrzymaniem, bez potrzeby napraw. Zgodnie z PN-EN 1990 jest on przyjmowany stosownie do rodzaju obiektu budowlanego wedle pięciu kategorii (1÷5) poczynając od konstrukcji tymczasowych (kategoria do 10 lat) a kończąc na budynkach monumentalnych (kategoria do 100 lat). W przypadku zwykłych, powszechnie stosowanych konstrukcji budowlanych zalecany projektowy okres użytkowania wynosi 50 lat. Orientacyjny projektowe okresy użytkowania podano w tabl. 1.

Tabl. 1. Orientacyjny projektowy okres użytkowania wg PN-EN 1990

Kategoria projektowego okresu użytkowania	Orientacyjny projektowy okres użytkowania [lata]	Przykłady
1	10	Konstrukcje tymczasowe*
2	od 10 do 25	Wymienialne części konstrukcji np. belki podsuwnicowe, łożyska
3	od 15 do 30	Konstrukcje rolnicze i podobne
4	50	Konstrukcje budynków i inne konstrukcje zwykłe
5	100	Konstrukcje budynków monumentalnych, mosty i inne konstrukcje inżynierskie

* Konstrukcje lub ich części, które mogą być demontowane w celu ponownego zamontowania, nie należy uważać za konstrukcje tymczasowe

Zasady projektowania konstrukcji

Konstrukcję należy zaprojektować oraz wykonać w taki sposób, aby w prognozowanym okresie użytkowania, z należytym poziomem niezawodności i bez nadmier-nych kosztów eksploatacji: przejmowała wszystkie oddziaływania oraz wpływy, których pojawienia się można oczekiwać podczas jej wykonania i użytkowania i pozostała przydatna do przywidzianego w projekcie okresu użytkowania. Praktycznie oznacza to, że należy zagwarantować konstrukcji należytą

- nośność (niezbędną wytrzymałość, a także odporność ogniową),
- użytkowalność (m.in. odpowiednią sztywność) oraz
- trwałość.

Rozróżnia się stany graniczne:

- nośności, związany z katastrofą lub inną formą zniszczenia konstrukcji nośnej; jest to tzw. I stan graniczny,
- użytkowalności, po przekroczeniu których konstrukcja przestaje spełniać stawiane jej wymagania użytkowe np.: deformacje, drgania; jest to tzw. II stan graniczny.

Stany graniczne nośności SGN (ULS)

Należy sprawdzać następujące stany graniczne ULS oraz formy zniszczenia:

ULS – EQU - utrata równowagi konstrukcji lub jakiegokolwiek jej części, uważanej za ciało sztywne (np. przewrócenie),

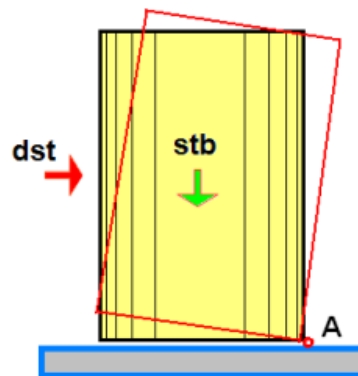
ULS – STR - zniszczenie na skutek nadmiernego odkształcenia, przekształcenia się w mechanizm, zniszczenia materiałowego, utratę stateczności konstrukcji lub jej części, łącznie z podporami i fundamentami,

ULS – GEO - zniszczenie lub nadmierne deformacje podłoża,

ULS – FAT - zniszczenie zmęczeniowe.

Przykład schematu sprawdzania utraty równowagi konstrukcji ULS – EQU („na wywrócenie”) pokazano na rys.10.

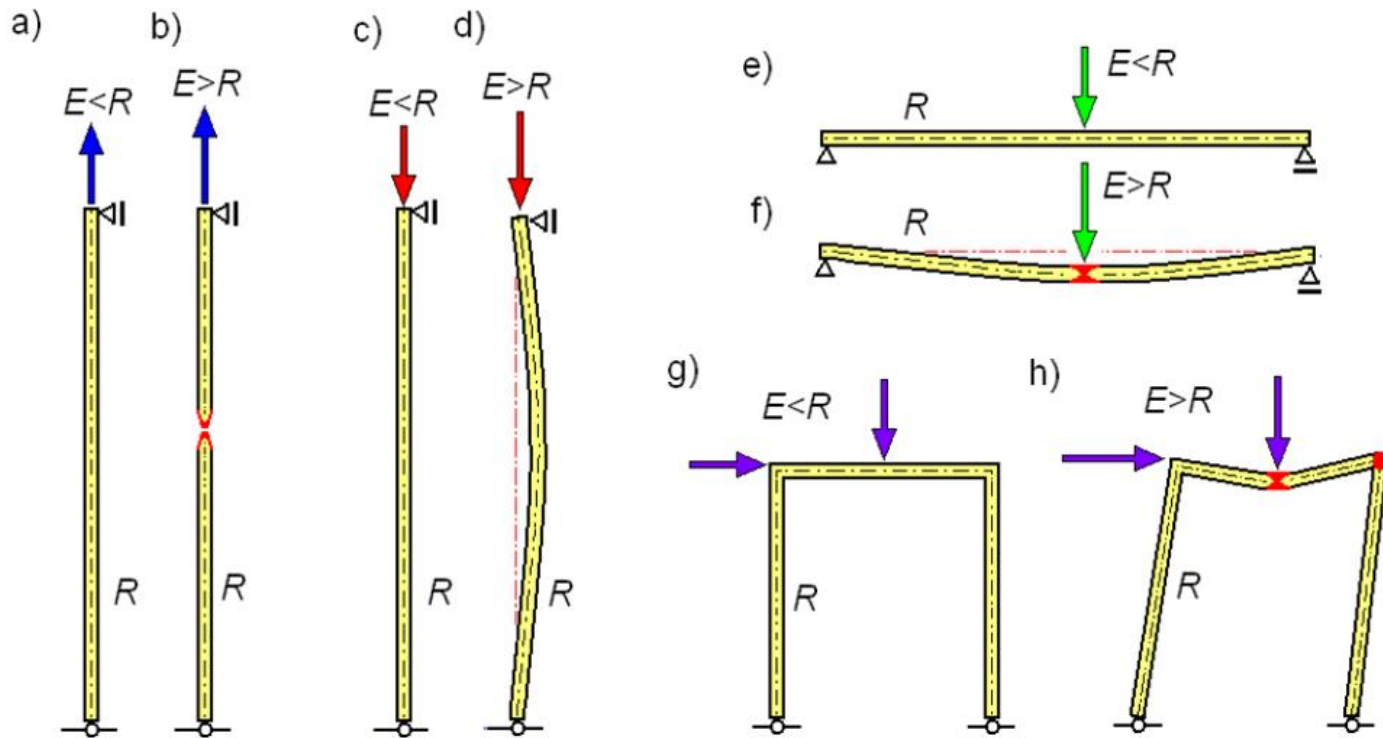
Rys. 10. Schemat sprawdzania utraty równowagi konstrukcji „na wywrócenie”

Jako miarodajne w ocenie stanu granicznego nośności ULS – EQU jest sprawdzenie warunku równowagi konstrukcji „na wywrócenie”:

$$E_{d,dest} \leq E_{d,stb} , \quad (8)$$

gdzie: $E_{d,dest}$, $E_{d,stb}$ - odpowiednio wartości obliczeniowe efektu oddziaływań destabilizujących i stabilizujących.

Rys. 11. Przykłady wyczerpania stanu granicznego nośności prętów: rozciąganego (b), ściskanego (d), zginanego (f) oraz ramy (h)

ULS – STR i ULS – GEO

W przypadku oceny stanów granicznych ULS – STR oraz ULS – GEO kryteria nośności mają następującą postać:

$$E_d(F_d) \leq R_d, \quad (9)$$

gdzie:

$E_d(F_d)$ – wartość obliczeniowa efektu oddziaływań tj. sił wewnętrznych w konstrukcji (np. M_{Ed} , N_{Ed} , V_{Ed}) obliczonych dla obciążeń obliczeniowych F_d ,

R_d – wartość obliczeniowa odpowiedniej nośności konstrukcji (przekroju, elementu).

Ocenę bezpieczeństwa konstrukcji (8) oblicza się jako stopień wyłączenia (wykorzystania) nośności jej przekrojów lub elementów ze wzoru:

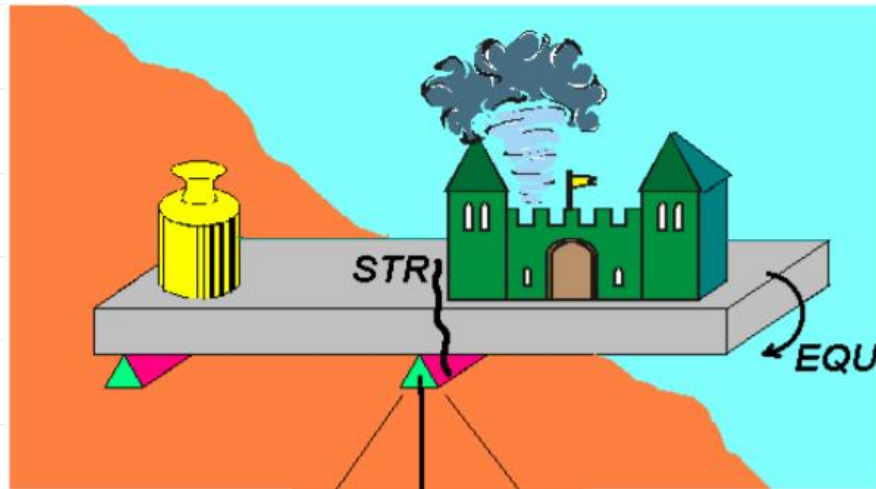
$$\frac{E_d}{R_d} \leq 1. \quad (10)$$

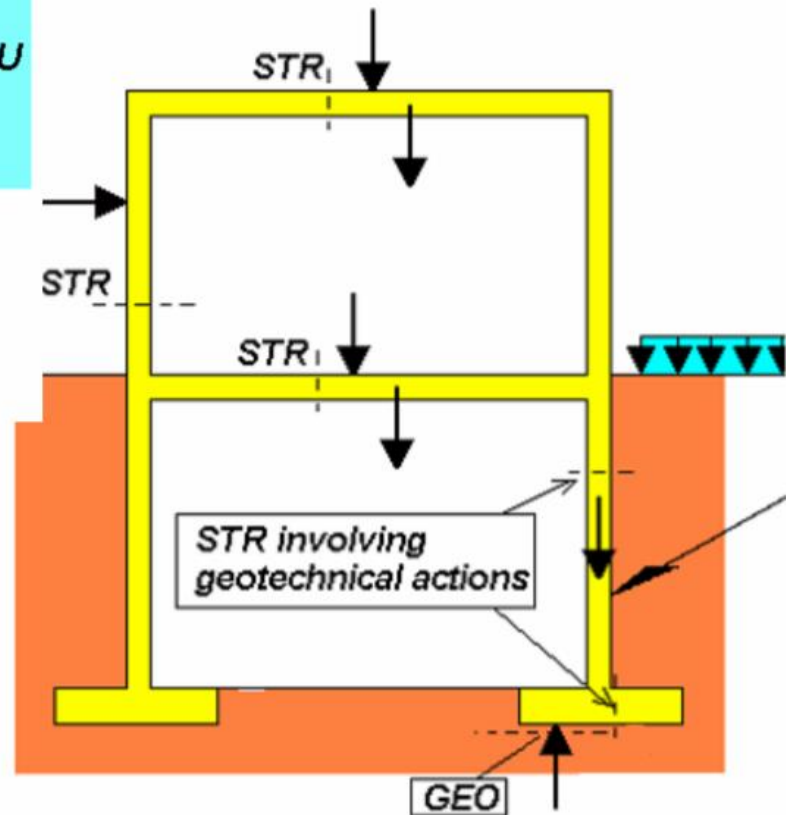
Stan graniczny nośności zniszczenia zmęczeniowego ULS – FAT sprawdza się analizując wytężanie materiału $(\Delta\sigma, \Delta\tau)$ w punkcie:

$$\Delta\sigma_E \leq \Delta\sigma_R, \quad \Delta\tau_E \leq \Delta\tau_R. \quad (11)$$

Stany graniczne nośności SGN (ULS)

Ultimate limit states

Stan graniczny użytkowości SGU (SLS)

Rozpatrując stany graniczne użytkowości należy wykazać, że spełnione są odpowiednie kryteria dotyczące ugięć i deformacji, drgań i lokalnych uszkodzeń konstrukcji. Rozróżnia się odwracalne i nieodwracalne stany graniczne użytkowości.

Nieodwracalne stany graniczne użytkowości – stany graniczne, w których pewne konsekwencje oddziaływań, przekraczające określone wymagania użytkowe, pozostają po ustąpieniu tych oddziaływań.

Odwracalne stany graniczne użytkowości – stany graniczne, w których nie pozostają konsekwencje oddziaływań, przekraczające określone wymagania użytkowe po ustąpieniu tych oddziaływań.

Rozpatrując stany graniczne użytkowości należy wykazać, że spełnione są odpowiednie kryteria sztywności konstrukcji. Stany graniczne dotyczące:

- funkcji konstrukcji lub jego elementu w warunkach zwykłego użytkowania,
- komfortu użytkowników,
- wyglądu (ugięcia, rysy) obiektu budowlanego,

są stanami granicznymi użytkowości, które w PN-EN 1990 oznaczono SLS (skrót SLS od angielskiego *serviceability limit states* – stan graniczny użytkowości).

Stan graniczny użyteczności SGU (SLS)

W ocenie stanu granicznego użyteczności należy analizować kryteria:

- ugięć, deformacji (wpływających na wygląd, komfort użytkowników lub funkcję konstrukcji – w tym funkcjonowanie urządzeń, np. „klinowanie się suwnicy”),
- drgań (powodujących dyskomfort ludzi lub/i ograniczających przydatność użytkową konstrukcji),
- lokalnych uszkodzeń (wpływających negatywnie na wygląd, trwałość lub funkcjonowanie konstrukcji).

Związane z użytecznością konstrukcji kryteria sztywności (ugięcia, deformacje, częstości drgań, lokalne uszkodzenia) sprawdza się ze wzoru

$$E_{k,ser}(F_k) \leq C_d, \quad (12)$$

gdzie:

$E_{k,ser}(F_k)$ – wartość efektu oddziaływań (parametry sztywnościowe obliczone dla obciążeń charakterystycznych F_k),

C_d – graniczna wartość obliczeniowa odpowiedniego parametru dotyczącego użyteczności.

Stan graniczny użytkowości SGU (SLS)

Wartości obliczeniowe nośności

W uproszczonym ujęciu aplikacyjnym, nośność obliczeniową elementu według zasad przyjętych w Eurokodach można przedstawić w następującej postaci

$$R_d = a \cdot C \cdot \frac{f_k}{\gamma_{Rd}}, \quad (13)$$

gdzie:

C – charakterystyka geometryczna przekroju pręta; np. $C = A$ – w przypadku rozciągania (A – pole przekroju pręta), $C = W$ – w przypadku zginania (W – wskaźnik zginania przekroju pręta),

a – współczynnik modelu wyężenia elementu np. współczynnik wyboczeniowy,

f_k – wartość charakterystyczna parametru wytrzymałościowego materiału,

γ_{Rd} – częściowy współczynnik bezpieczeństwa uwzględniający niepewność modelu nośności i odchyłek geometrycznych (do oceny stanu granicznego nośności).

Wartości obliczeniowe nośności

Wartości charakterystyczne parametrów wytrzymałościowych materiałów f_k (np. wytrzymałość betonu f_{ck} , wytrzymałości stali zbrojeniowej f_s , granicy plastyczności stali f_y , wytrzymałości stali na rozciąganie f_u) podano w PN-EN 1991÷PN-EN 1999.

Współczynnik częściowy bezpieczeństwa γ_{Rd} dotyczy przede wszystkim materiału. Jest on przyjmowany stosownie do zastosowanego rodzaju materiału (beton, stal, drewno itd.) oraz w zależności od analizowanego stanu wyężenia konstrukcji - według postanowień PN-EN 1992÷PN-EN 1999. Współczynnik częściowy bezpieczeństwa γ_{Rd} na przykład w przypadku konstrukcji:

- betonowych wg PN-EN 1992 przyjmuje się jako $\gamma_C = 1,4$,
- stalowych wg PN-EN 1993 przyjmuje się jako $\gamma_{M0}, \gamma_{M1}, \gamma_{M2}, \dots, \gamma_{M7} = 1,0 \div 1,25$.

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

Zależnie od zmienności w czasie i sposobu działania, oddziaływania konstrukcji budowlanych według PN-EN 1990 dzieli się na:

- stałe G - w tym ciężar własny, a także oddziaływania pośrednie (np. nierównomierne osiadanie, skurcz P),
- zmienne Q - użytkowe, technologiczne, śnieg, wiatr,
- wyjątkowe A - wybuchy, uderzenia, trzęsienie ziemi itp.

Obciążenia stałe to obciążenia, których wartość, kierunek i położenie pozostają niezmiennie w czasie użytkowania budowli, jej montażu lub remontu. Pochodzą one nie tylko od ciężaru konstrukcji, ale także przegród budowlanych, warstw izolacyjnych, wykończeniowych i stałych elementów wyposażenia. Określone je w PN-EN 1991-1-1.

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

Obciążenia zmienne mogą zmieniać wartość, kierunek lub położenie w czasie użytkowania budowli bądź w innym określonym okresie. Są określone w PN-EN 1991.

Zależnie od długości okresów działania, obciążenia dzieli się na:

- w całości długotrwałe (np. ciężar własny urządzeń związanych na stałe z użytkowaniem budowli),
- w części długotrwałe (np. obciążenia stropów w pomieszczeniach mieszkalnych, magazynowych, przemysłowych),
- w części krótkotrwałe (np. obciążenia śniegiem, wiatrem, temperaturą pochodzenia klimatycznego).

Obciążenia wyjątkowe, to obciążenia, które mogą wystąpić w wyniku mniej prawdopodobnych zdarzeń w czasie użytkowania budowli. Zalicza się do nich obciążenia i oddziaływania spowodowane pożarem, wybuchem, powodzią, uderzeniem pojazdu, wstrząsami sejsmicznymi, itp.

Wartości charakterystyczne obciążeń F_k (stałych G_k , zmiennych Q_k , wyjątkowych A_k) określono w PN-EN 1991 lub są ustalone na podstawie wymiarów elementów i ciężarów objętościowych poszczególnych materiałów bądź wg danych producenta.

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

Dla potrzeb oceny prognozowanego wyężenia konstrukcji, w kontekście oddziaływań oraz ich **kombinacji** bada się **sytuacje obliczeniowe**.

Na konstrukcję może działać równocześnie kilka różnych rodzajów obciążeń. Należy dokonać wyboru możliwych układów różnych obciążeń uwzględniając przy tym, że niektóre z nich mogą nie występować jednocześnie lub zmieniać miejsce przyłożenia. Obliczenia statyczne wykonuje się z uwzględnieniem najbardziej niekorzystnych kombinacji obciążeń, które wyznacza się na podstawie zaleceń podanych w PN-EN 1990.

Kombinacja oddziaływań – to zbiór wartości obliczeniowych przyjętych do sprawdzenia niezawodności konstrukcji, kiedy w rozpatrywanym stanie granicznym występują jednocześnie różne oddziaływania (w celu wyznaczenia np. maximum-maximorum sił wewnętrznych w przekrojach krytycznych ustroju).

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

Sytuacje obliczeniowe – to zbiór warunków fizycznych, reprezentujących rzeczywiste warunki w określonym przedziale czasowym, dla którego wykazuje się w obliczeniach, że odpowiednie stany graniczne nie zostały przekroczone.

Rozróżnia się sytuacje obliczeniowe:

- **trwałą** (użytkowanie obiektu zgodne z przeznaczeniem) – której miarodajny czas trwania jest tego samego rzędu co planowany okres eksploatacji ustroju,
- **przejściową** (chwilowe warunki podczas budowy i naprawy) – o dużym prawdopodobieństwie wstąpienia, której czas trwania jest znacznie krótszy niż przewidziany okres użytkowania konstrukcji,
- **wyjątkową** (wyjątkowe warunki: pożar, uderzenie, wybuch) – odnosząca się do wyjątkowych warunków użytkowania konstrukcji lub jej eksploatacji,
- **sejsmiczną** – uwzględniająca trzęsienie ziemi.

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

Rzeczywiste obciążenia działające na konstrukcję mogą się różnić od wartości charakterystycznych. Różnice te mogą być spowodowane np. wykonaniem elementów konstrukcji o wymiarach, nieco różniących się od projektowanych, zastosowaniem materiałów o ciężarze objętościowym różnym od przewidywanego, zużyciem maszyn i urządzeń obciążających dynamicznie konstrukcję bądź wystąpieniem dużych opadów śniegu, wiatrów huraganowych, itp. Tę losowość oddziaływań uwzględnia się w analizie stanu granicznego nośności przyjmując wartości obliczeniowe obciążeń.

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

Wartości obliczeniowe obciążeń F_d uwzględniają wymienione różnice możliwe do wystąpienia w przewidywanym czasie użytkowania konstrukcji. Według PN-EN 1990 są określone zależnościami

$$F_d = \gamma_{F,i} F_{rep,i}, \quad (14)$$

gdzie:

$F_{rep,i}$ – odpowiednia wartość reprezentatywna oddziaływania obliczona ze wzoru

$$F_{rep,i} = \psi_i F_{k,i}, \quad (15)$$

$F_{k,i}$ – wartość charakterystyczna oddziaływania,

$\gamma_{F,i}$ – współczynnik częściowy dla oddziaływań, uwzględniający możliwość niekorzystnych odchyłeń wartości oddziaływań od wartości reprezentatywnych,

ψ_i – współczynniki kombinacyjne oddziaływań zmiennych: $\psi_i = 1,0$ lub ψ_0 - dla wartości kombinacyjnej, ψ_1 - dla wartości częstej i ψ_2 - dla wartości prawie stałej.

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

W kombinacji oddziaływań wyróżnia się jedno główne (wiodące) oddziaływanie zmienne $Q_{k,1}$ i związane oddziaływania zmienne (inne niż główne) $Q_{k,i}$.

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

Reprezentatywną wartością oddziaływania głównego (wiodącego) jest jego wartość charakterystyczna $Q_{k,1}$ (dla której należy przyjąć $\psi = 1,0$).

Reprezentatywne wartości związanych (towarzyszących obciążeniu głównemu) oddziaływań zmiennych, są odniesione do wartości charakterystycznej oddziaływania głównego $Q_{k,i}$, za pomocą współczynników jednoczesności działania obciążeń ψ_i (o charakterze redukcyjnym; tabl. 2). Wartościami reprezentatywnymi obciążenia zmiennego są:

- wartość kombinacyjna: $\psi_0 Q_k$ – stosowana przy sprawdzaniu stanów granicznych nośności i nieodwracalnych stanów granicznych użyteczności,
- wartość częsta: $\psi_1 Q_k$ – stosowana przy sprawdzaniu stanów granicznych nośności z uwzględnieniem oddziaływań wyjątkowych i przy sprawdzaniu odwracalnych stanów granicznych,
- wartość quasi-stała: $\psi_2 Q_k$ – stosowana przy sprawdzaniu stanów granicznych nośności z uwzględnieniem oddziaływań wyjątkowych STR i przy sprawdzaniu nieodwracalnych stanów granicznych użyteczności. Wartości quasi-stałe są stosowane w obliczeniach efektów długotrwałych.

Rodzaje oddziaływań i ich współczynniki częściowe

Tabl. 2. Zalecane wartości współczynników kombinacyjnych ψ_i wg PN-EN 1990

Oddziaływania	ψ_0	ψ_1	ψ_2
Obciążenie zmienne w budynkach mieszkalnych	0,7	0,5	0,3
Obciążenie zmienne w budynkach biurowych	0,7	0,5	0,3
Obciążenie powierzchni magazynowych	1,0	0,9	0,8
Obciążenie śniegiem w miejscowościach położonej na wysokości $H > 1000$ m ponad poziomem morza	0,7	0,5	0,2
Obciążenie śniegiem w miejscowościach położonej na wysokości $H < 1000$ m ponad poziomem morza	0,5	0,2	0
Obciążenie wiatrem	0,6	0,2	0

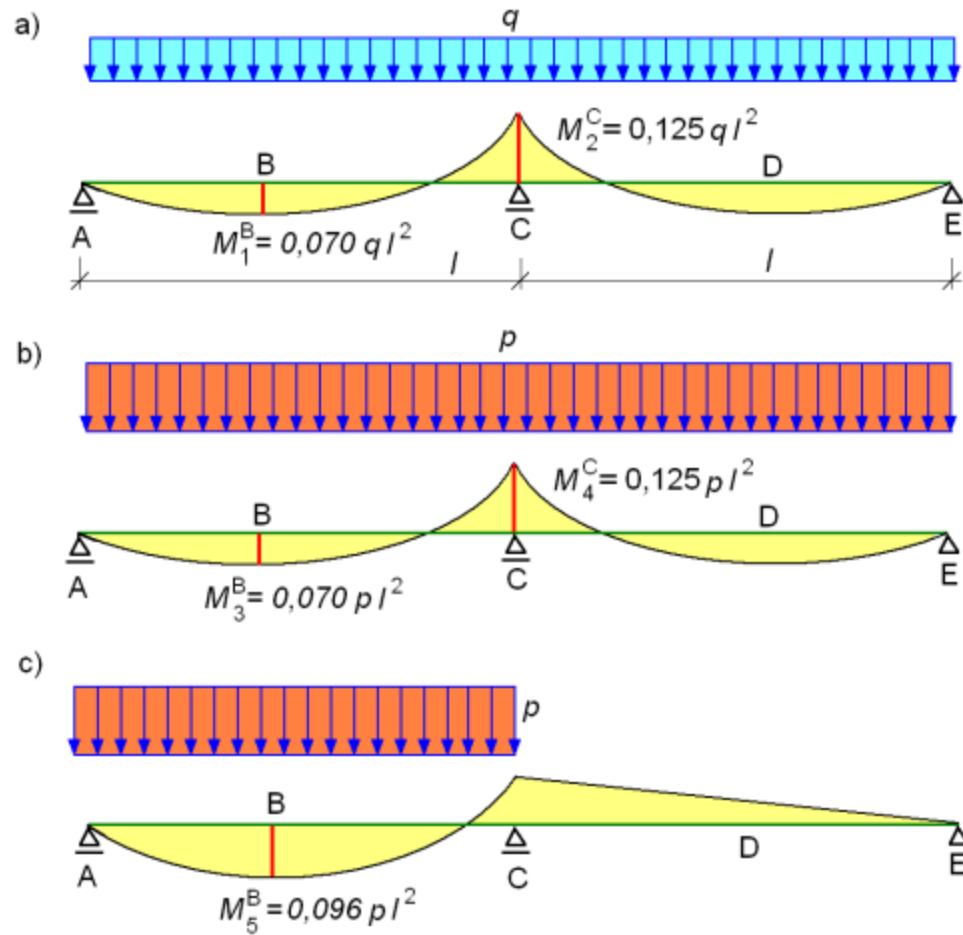

Kombinacje oddziaływań

Przypadki obciążeń konstrukcji obejmują szczególne usytuowanie obciążeń zmiennych (oraz stałych), które są uwzględniane w obliczeniach (na konstrukcję może działać równocześnie kilka różnych rodzajów obciążeń). W ocenie wyężenia oddziaływania zmienne powinny być tak usytuowane, aby wywołać najniekorzystniejsze skutki w konstrukcji, w analizowanym stanie granicznym. Dlatego należy dokonać wyboru możliwych układów różnych obciążeń uwzględniając przy tym, że niektóre z nich mogą nie występować jednocześnie lub zmieniać miejsce przyłożenia. Obliczenia statyczne wykonuje się z uwzględnieniem najbardziej niekorzystnych kombinacji obciążeń.

Kombinacja oddziaływań stanowi zbiór wartości obliczeniowych do sprawdzenia niezawodności konstrukcji, pod równoczesnym wpływem różnych oddziaływań.

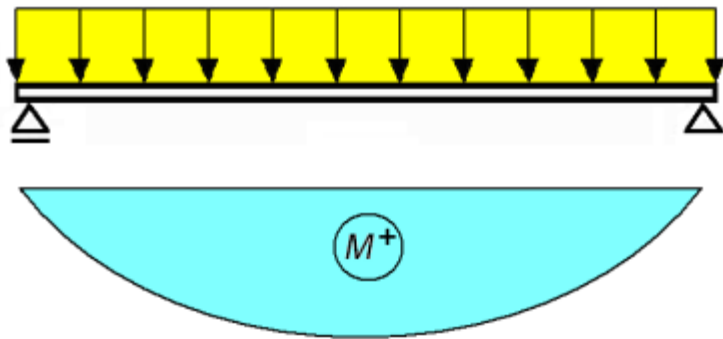
Kombinacje oddziaływań

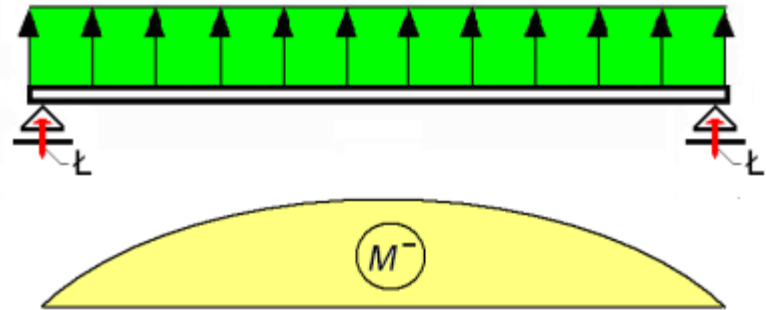
Rys. 12. Schematy obciążeń dwuprzęsłowej belki

Kombinacje oddziaływań

a)
obciążenie stałe + obciążenia śniegim + "parcie" wiatru

b)
obciążenia stałe + "ssanie" wiatru (unoszące)

Rys. 13. Schematy obciążeń dachowej blachy faldowej; ζ - połączenie

PODSTAWY PROJEKTOWANIA I ODDZIAŁYWANIA NA KONSTRUKCJE

WYKŁAD 4

*Zasady projektowania konstrukcji
budowlanych cz. 1*

dr inż. Paweł Niewiadomski

pawel.niewiadomski@pwr.edu.pl

bud. G2D, pok. 5.78

<https://wbliw.pwr.edu.pl/pracownicy/pawel-niewiadomski>

HR EXCELLENCE IN RESEARCH

Politechnika Wroclawska